

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
ВИКОРИСТАННЯ
ТВОРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА
В ІНТЕР'ЄРІ ПРИМІЩЕНЬ**

Олег Ясенєв,
<https://orcid.org/0000-0001-8875-6045>
заслужений художник України,
старший викладач,
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури,
Київ, Україна
yasenev@ukr.net

Олексій Дубовий,
<https://orcid.org/0000-0003-1103-8840>
кандидат с.-г. наук,
доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна
aleksey_d@email.ua

**CURRENT TRENDS
IN THE USE
OF WORKS OF FINE ARTS
IN THE INTERIOR
OF PREMISES**

Oleh Yasenev,
<https://orcid.org/0000-0001-8875-6045>
Honored Artist of Ukraine,
Senior Lecturer,
National Academy
of Fine Arts and Architecture,
Kyiv, Ukraine
yasenev@ukr.net

Oleksii Dubovyi
<https://orcid.org/0000-0003-1103-8840>
PhD in Sciences,
Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
aleksey_d@email.ua

Анотація

Мета статті полягає у виявленні сучасних тенденцій використання творів образотворчого мистецтва в інтер'єрі приміщень, а також – у з'ясуванні впливу творів мистецтва в інтер'єрі на психофізичний стан людини. **Методологія** дослідження містить загальнонаукові теоретичні методи аналізу, синтезу, абстрагування та спостереження, а також – мистецтвознавчий аналіз. **Наукова новизна** полягає у визначенні особливостей впливу творів сучасного образотворчого мистецтва як на вигляд самих приміщень, так і на психофізичний стан людини. У роботі здійснена спроба виявити особливості взаємодії людини з творами сучасного мистецтва, зокрема в аспектах інтерактивності, релаксації та естетичного задоволення. Стаття містить пояснення, за рахунок яких художніх прийомів досягають-

Abstract

The purpose of the article is to identify current trends in the use of works of fine art in the interior of the premises, as well as to clarify the impact of works of art in the interior on the psychophysical state of a person. **The research methodology** contains general scientific theoretical methods of analysis, synthesis, abstraction and observation, as well as art analysis. **The scientific novelty** is to determine the features of the influence of works of modern art both on the appearance of the premises themselves and on the psychophysical state of a person. The paper attempts to identify the features of human interaction with works of contemporary art, in particular in the aspects of interactivity, relaxation and aesthetic pleasure. The article contains an explanation of the artistic techniques used to achieve such effects. The analysis of works of modern painting

ся подібні ефекти. У роботі використано аналіз творів сучасного живопису художника О. Ясенєва, розміщених в інтер'єрі приміщень.

Висновки. У результаті дослідження визначено переваги застосування сучасного мистецтва в інтер'єрі. Поширеним сьогодні є використання мистецтва, яке створене на межі образного і абстрактного сприйняття. Зокрема, часто в такому мистецтві спостерігається сюрреалістична складова, яка найбільшою мірою спонукає глядача до інтерактивного включення у яви. Цей підхід посилює й техніка виконання роботи із слідом зумисної недовершеності, що також створює ґрунт для співтворчості. Подібні роботи здатні переключити увагу реципієнта, відволікти його від буденних клопотів і сприяти його релаксації. Також згадана техніка сприяє візуальному розширенню простору приміщення. Власне, подібними критеріями має керуватися дизайнер при доборі творів мистецтва у проектуванні сучасних інтер'єрів.

Ключові слова:

дизайн, інтер'єр приміщень, образотворче мистецтво, сучасне мистецтво, гармонія простору, психофізичний стан людини.

by the artist O. Yasenev, placed in the interior of the premises, is used in the work. **Conclusions.**

The study identified the benefits of applying contemporary art in the interior. The use of art, which is created on the border of figurative and abstract perception, is common today. In particular, such art often has a surreal component, which encourages the viewer to interact with the imagination the most. This approach is reinforced by the technique of work with a trace of deliberate imperfection, which also creates the ground for co-creation. Such work can divert the attention of the recipients, distract them from everyday worries and promote their relaxation. The mentioned technique also contributes to the visual expansion of the space of the room. In fact, such criteria should be followed by the designer when selecting works of art in the design of modern interiors.

Keywords:

design, interior of premises, fine art, modern art, harmony of space, psychophysical state of a person.

Вступ

У свідомості сучасної людини відбулося багато змін, що стосуються світосприйняття, стилю життя, способів діяльності, розуміння моральних цінностей. Відповідно до цих змін людина прагне до іншої організації власного простору, у якому є запит на зони активної діяльності, і зони відпочинку. І того, й іншого можна досягнути із застосуванням різних стильових підходів, урахуванням сучасних дизайнерських практик, фактору кольору чи органічних матеріалів. Проте часом достатньо всього лише звільнити стіну чи куточок для твору мистецтва, що має властивість гармонізації й перетворення всього простору.

Фахівцям відомо, що сучасні тенденції в дизайні інтер'єрів приміщень відображають події, які відбуваються навколо нас. Саме культурно-естетичні, морально-духовні цінності, темп і спосіб життя людини впливають на те, яким би вона хотіла бачити своє приміщення, де твори образотворчого мистецтва повинні знайти своє місце розташування, не порушуючи при цьому концепцію загальної гармонії простору, а людина повинна відчувати себе комфортно.

Мета дослідження **2** Мета статті полягає у виявленні сучасних тенденцій використання творів образотворчого мистецтва в інтер'єрі приміщень, а також – у з'ясуванні впливу творів мистецтва в інтер'єрі на психофізичний стан людини.

Методологія та аналіз джерельної бази **3** В сучасному науковому полі поняття «інтер'єр» «інтер'єр приміщення» «дизайн» є предметом дослідження мистецьких, культурологічних, філософських, педагогічних, психологічних наук і розглянуте у різних контекстах багатьма вітчизняними вченими, а саме: О. Цугорком та І. Бондарем (2019), М. Демессіє (2017), С.-Р. Дудкою (2019), О. Запорожченко і С. Чернюк (2020), О. Запорожченко і А. Зузяк (2019), О. Седак і О. Запорожченко (2010), Р. Силко (2013), Г. Сотська (2002) та іншими. Незважаючи на певну кількість наукових досліджень щодо творів образотворчого мистецтва в інтер'єрі приміщень, залишається малодослідженим використання саме сучасного мистецтва і його впливу на психофізичний стан людини. Результати дослідження одержані шляхом застосування загальнонаукових теоретичних методів аналізу, синтезу, абстрагування та спостереження, а також – мистецтвознавчого аналізу.

Результати дослідження **4** Інтер'єр – це організація внутрішнього простору приміщення, яке архітектурно й художньо оздоблюється та представляє собою середовище, що забезпечує комфортні умови життєдіяльності людини. Інтер'єр визначається передусім функціональним призначенням приміщення (інтер'єри приватних будинків, котеджів, квартир, офісних приміщень, медичних центрів, ресторанів, готелів, бізнес-центрів та усіх можливих суспільних будівель тощо). Від відповідного облаштування внутрішнього простору приміщення значною мірою залежить психофізичний стан людини (Цугорка & Бондар, 2019).

Інтер'єри кожної із згаданих груп мають певні відмінності. Хоча зовнішній вигляд будинків різного призначення також має певну специфіку, проте архітектура промислових споруд зовсім не обов'язково відзначається похмурим аскетизмом, а інтер'єри громадських будинків – адміністративних, торговельних або культурних центрів сьогодні цілком можуть бути вирішені у будь-якій стилістиці (Олійник та ін., 2011).

На думку науковців-практиків, «сучасному інтер'єру не притаманні загальні стилістичні риси, виокремленні основні стилістичні напрямки, сучасний інтер'єр існує завдяки індивідуальному підходу дизайнерів, які повинні розвивати даний процес як культурний та виокремлювати його один від одного» (Цугорка & Бондар, 2019). Проте, в різні періоди становлення та розвитку дизайну та архітектури формуються індивідуальні особливості професійного уявлення щодо дизайнерських рі-

шень та творчі установки дизайнера до зовнішніх і внутрішніх просторових форм.

Інтер'єр приміщення можна досліджувати з точки зору семіотики, оскільки він є об'єктом вибору – наприклад, вибір того, якого місця вимагає картина, і яка картина підходить даному місцю. Здійснюючи цей вибір, людина керується своїми психологічними реакціями, спирається на правила (знання) своєї культури. Важливо, на нашу думку, спробувати визначити деякі з цих правил через призму поєднання мистецтва з різними об'єктами і речами: як вони співвідносяться між собою, з якими речами поєднуються тощо.

Так, С.-Р. Дудка (2019) зазначає, що один і той же функціональний процес можна укласти в незліченну кількість дизайн-«оболонки». Функціональний процес у формоутворенні інтер'єру є «виправним коефіцієнтом». Він коригує і контролює дизайнерські рішення, процеси руху, сприйняття. Він є тим своєрідним стимулом, який породжує формоутворення, повідомляє йому початковий імпульс. Ці процеси пов'язані з технологічною схемою дизайнерського рішення, просторово-часовою характеристикою композиції і проблемою образу дизайн-об'єкту (Дудка, 2019, с. 34). Отже, дизайн інтер'єру є складним і трудомістким творчим процесом, його облаштування вимагає від людини сукупності професійних знань та умінь і мистецького смаку, про що варто знати.

Тому, перш ніж узятися за розроблення інтер'єру приміщення, необхідно «мати уявлення про основні закони побудови композиції, теорію кольору та його вплив на людину» (Олійник та ін., 2011, с. 155). Не менш важливо розбиратися в напрямках і стилях світової архітектури, меблів, у плануванні житлового простору, у специфіці будівельних та оздоблювальних матеріалів.

Твори образотворчого мистецтва в інтер'єрі приміщення впливають комплексно на людину – як на відчуття, так і на мислення. Немає такого закутку людського духу, який би вони не могли зачепити своїм впливом. Мистецтво в інтер'єрі приміщення впливає на процес формування пізнавальної, естетичної, виховної, соціальної, ідеологічної, релігійної функцій у свідомості людини, формує цілісну особистість. Так, Г. Сотська (2002), формулюючи мету естетичного виховання особистості, акцентує потребу людини насолоджуватися красою: «Досягнути цієї мети не можна лише шляхом ознайомлення з основними напрямками мистецтва; необхідним є набуття особистістю досвіду та навичок художньої творчості, включення її до інших видів естетичної діяльності».

Зокрема, М. Демессіє (2017) у своєму дослідженні щодо основних функцій дизайну зазначає, що «дизайн як окремий вид діяльності сформувався завдяки інтеграції та взаємовпливу на

його еволюцію багатьох історично обумовлених факторів, що відносяться як до науково-технічної, соціально-економічної, так і до соціально-культурної сторін прогресу». Можна погодитись з дослідником, що у дизайні знаходять відображення результати взаємодії декоративно-прикладного мистецтва і художньо-стильового напрямку, архітектури і техніки; промислового виробництва і споживання; проблеми взаємозв'язку природи і предметно-просторового середовища в різних галузях життєдіяльності людей (Демессіє, 2017).

В основі художньої мови в інтер'єрах приміщень лежить передача образної інформації за допомогою лінії, кольору, світлотіні, об'єму (графіка, живопис, скульптура). Про важливість кольору в інтер'єрі О. Седак і О. Запорожченко (2010) зазначають: «Володіючи просторовими властивостями кольорів, можна впливати на сприйняття об'ємно-просторових форм. Однак у кожному випадку це завдання вирішується по-різному, з урахуванням багатьох обставин» (с. 39–40). Дослідники застерігають, що в іншому випадку можуть виникнути небажані наслідки. В іншій праці О. Запорожченко та С. Чернюк (2020) з цього питання зазначають, що «в оздобленні інтер'єру розкривається тематика закладу, зокрема і його особливий стиль. Великою популярністю користуються заклади, витримані в єдиному стилі із певною тематикою».

При використанні творів образотворчого мистецтва в інтер'єрі приміщень варто враховувати не тільки його форму (круглі, рельєфні, горельєфні чи барельєфні композиції) та колір, але і їх комбінації, де певну роль відіграє і предмет – носій кольору. Так, О. Запорожченко та А. Зузяк (2019) зазначають, що «головним завданням під час проектування загальної колірної композиції інтер'єру є створення оптимальних умов для демонстрації товарів і забезпечення комфорту». Роль кольору в творах мистецтва, зв'язок певних явищ і предметів за своїми характерними ознаками трансформується одночасно як в інтер'єрі приміщення, так і у свідомості людини в її певні тілесні відчуття, що виникають при сприйнятті кольору-символу.

Важливим для інтер'єру приміщень є ритм. У його поняття входять чергування і повтори різноманітних елементів інтер'єру приміщення – напрямку руху фігур (ритм руху), розташування контурних ліній, кольорових плям (колірний ритм).

Крім того, варто не забувати про вплив композиції на інтер'єр приміщення, вона відіграє таку ж роль, як і в живописі. Тобто, в живописі під композицією розуміється розташування фігур, кольорових плям на площині полотна, в скульптурі – це не тільки розташування фігур, але й співвідношення пластичних об'ємів і мас у просторі. В живописі, як правило, мова йде про взаємозв'язок декількох фігур чи предметів, а в скульпту-

рі нерідко – про композиційне рішення в межах однієї фігури (Силко, 2013, с. 51).

Сюжетна лінія та матеріал, з якого виготовлений твір мистецтва, також можуть стати визначальними в інтер'єрі. Це більше стосується скульптури (зі скла, бронзи, каменю, дерева, пластику, повітряного дроту, пап'є-маше тощо), оскільки від матеріалу залежить, наскільки скульптура пасує до того чи іншого стилю. Стильними є використання в інтер'єрі приміщення практичних варіантів скульптури наприклад (стілець, стіл, ручки для ванних приладь тощо).

Для того, щоб зробити інтер'єр приміщення не тільки індивідуальним, але й затишним і стильним, доцільно розглянути також поняття «гармонія простору», що означає здатність перетворити будь-яку ідею та довести її до досконалості. Так, О. Олійник, Л. Гнатюк та В. Чернявський (2011) з цього питання зазначають, що найдосконаліші ідеї організації комфортного житла ґрунтуються на гармонії простору: «Щоб поєднати ці дві умови, необхідно знайти свій стиль майбутнього житла. Тільки у певному поєднанні пропорцій простору та окремих деталей інтер'єру, кольору і фактур може виникнути гармонійне, а отже, комфортне місце для проживання людини» (с. 155). Тобто, гармонія простору завжди пов'язана зі зміною смаків та моди і впливає на сучасні тенденції використання творів образотворчого мистецтва в інтер'єрі приміщень.

Тепер звернемо увагу на сучасні тенденції використання образотворчого мистецтва у дизайні інтер'єрів на прикладі живопису Олега Ясенєва.

Сучасне мистецтво здатне чудово доповнювати мінімалістично вирішені інтер'єри. Важливою в даному разі є взаємодія з простором. Застосування певних художніх прийомів дозволяє створювати ефект розширення простору, а сюрреалістичні поєднання, як на картині «Острів, що літає» (рис. 1), дозволяють розширити й межі уяви. Такі аспекти також важливі для релаксації людини.

Рис. 1. Олег Ясенєв.
Острів, що літає. Полотно,
олія. 115x210 см. 2016.
Проект розміщення
картини в інтер'єрі.

Fig. 1. Oleh Yasenev.
Flying Island. Canvas,
oil. 115x210 sm. 2016.
The project of placing a
picture in the interior.

Незважаючи на те, що сюрреалізм виник майже сто років тому, він не втрачає своєї популярності й зараз. У поєднанні із сучасними художніми техніками він дозволяє створювати напіввідгадувані образи, які можуть бути дофантазованими глядачем за міметичним принципом (рис. 2). Водночас, подібні роботи не нав'язують такого відтворення, залишаючи вибір за споглядальною насолодою. Окрім того, картини такого стилю часто сугестують глядача через внесення певних фактур, буквально до відчуттів спалахів світла чи потоку води (рис. 2 і 3).

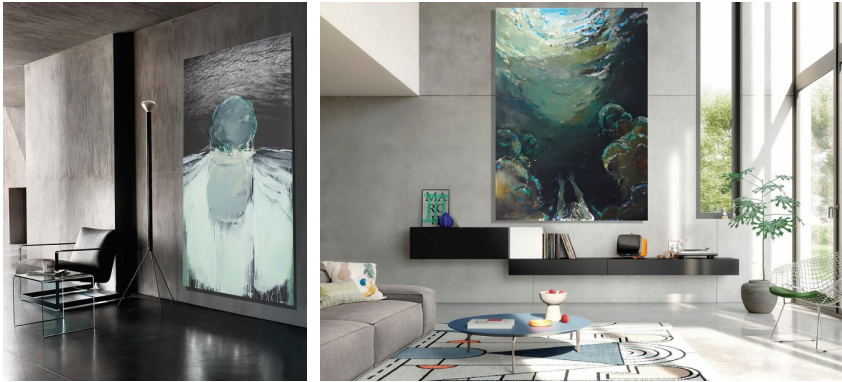

Рис. 2. Олег Ясенев. Реальність – це порожнеча, порожнеча – це реальність. Полотно, олія, 200x150 см. 2017. Проект розміщення картини в інтер'єрі.

Fig. 2. Oleg Yasenev. Reality is emptiness, emptiness is reality. Canvas, oil. 200x150 sm. 2017. The project of placing a picture in the interior.

Рис. 3. О. Ясенев. Ріка, яка несе. Полотно, олія., 210x110 см. 2017. Проект розміщення картини в інтер'єрі.

Fig. 3. Oleg Yasenev. The river that carries. Canvas, oil. 210x110 sm. 2017. The project of placing a picture in the interior.

Для подібних робіт характерна зумисна недовершеність (рис. 4), що викликано тим, що сучасне мистецтво відійшло від міметичного принципу і переслідує інші естетичні цінності. Таке мистецтво більш толерантне до поєднань з будь-яким інтер'єром, оскільки воно не дає готових формул однозначного сприйняття. Щоразу глядач має шанс дотворити роботу в уяві по-іншому, увиразнити новий аспект. Це залежить як від настрою самої людини, так і від освітлення, чи, наприклад, атмосфери, створеної додаванням тихої музики.

Отже, аналізуючи сучасні тенденції в інтер'єрі приміщень, варто зазначити, що ритм форм та ритм кольору відображають предмети побуту у всій кольоровій багатоманітності їх видимого образу, суттєво різняться від соціальних груп та функціонального призначення даного приміщення. Тобто, філософія інтер'єру приміщень базується на прагненні людей створити

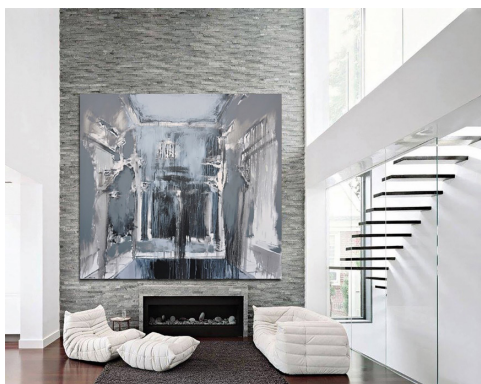

Рис. 4. Олег Ясенєв. Небо. Полотно, олія, 200х225 см. 2018. Проект розміщення картини в інтер'єрі.

Fig. 4. Oleh Yasenev. Sky. Canvas, oil. 200x225 cm. 2018. The project of placing a picture in the interior.

приміщення таким, щоб воно найбільш правдиво відображало їхній смак, відповідало потребам і вимогам комфорту. Сьогодні суспільство зацікавлене у нових нестандартних рішеннях, а професійне заняття дизайном є однією з найуспішніших та найпопулярніших професій, специфіка якої полягає у поєднанні науково-технічних та композиційно-художніх методів моделювання простору життєдіяльності людини.

**Наукова
новизна та
практична
значимість
дослідження**

5

Наукова новизна та практична значущість дослідження полягає у визначенні особливостей впливу творів сучасного образотворчого мистецтва як на вигляд самих приміщень, так і на психофізичний стан людини. У роботі здійснена спроба виявити особливості взаємодії людини з творами сучасного мистецтва, зокрема в аспектах інтерактивності, релаксації та естетичного задоволення.

Висновки

6

У результаті дослідження доходимо висновку, що твори образотворчого мистецтва належать до дорогих і помітних елементів інтер'єру приміщень. З їхньою допомогою намагаються висловити внутрішній світ, підкреслити індивідуальність, розкрити атмосферу простору. Їх підбирають ретельно, узгоджуючи зі стилем та способом життя реципієнта, дотримуючись певних правил. Важливо пам'ятати про особливу роль у мистецькому творі розташування контурних ліній та кольорових плям, ритму між ними, напрямку руху фігур. Не менш визначальними для інтер'єру будуть композиція, сюжетна лінія та матеріал розміщеного твору мистецтва.

У результаті дослідження виявлено переваги застосування сучасного мистецтва в інтер'єрі. Поширеним сьогодні є використання мистецтва, яке створене на межі образного і абстрактного сприйняття. Зокрема, часто в такому мистецтві спостерігається сюрреалістична складова, яка найбільшою мірою спонукає глядача до інтерактивного включення уяви. Цей підхід посилює

й техніка виконання роботи із слідом зумисної недовершеності, що також створює ґрунт для співтворчості. Подібні роботи здатні переключити увагу реципієнта, відволікти його від буденних клопотів і сприяти його релаксації. Також згадана техніка сприяє візуальному розширенню простору приміщення. Власне, подібними критеріями має керуватися дизайнер при доборі творів мистецтва у проектуванні сучасних інтер'єрів.

Список бібліографічних посилань

- Демессіє, М. К. (2017). Сучасні тенденції та перспективні напрямки у формуванні дизайну інтер'єрів. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 2, 138–142.
- Дудка, С.-Р. О. (2019). *Ергодизайнерські принципи організації інтер'єрних просторів ресторанних закладів* [Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, Національний університет «Львівська політехніка»].
- Запорожченко, О. Ю., & Зузяк, А. Б. (2019). Сучасні тенденції використання творів образотворчого мистецтва в колірному вирішенні інтер'єрів закладів торгівлі. *Проблеми розвитку міського середовища*, 1(22), 53–61.
- Запорожченко, О. Ю., & Чернюк, С. Ю. (2020). Провідні тенденції використання творів образотворчого мистецтва в колірному вирішенні інтер'єрів закладів харчування. *Архітектурний вісник КНУБА*, 20-21, 298–307. <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2019-20.193597>
- Олійник, О. П., Гнатюк, Л. Р., & Чернявський, В. Г. (2011). *Основи дизайну інтер'єру*. Національний авіаційний університет.
- Седак, О. І., & Запорожченко, О. Ю. (2010). *Колористика інтер'єру*. Національний авіаційний університет.
- Силко, Р. М. (2013). *Конспект лекцій з дисципліни «Мистецтвознавство»* (Ч. 1). Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка.
- Сотська, Г. І. (2002). Використання елементів дизайну під час викладання образотворчого мистецтва та художньої праці в середніх закладах освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 2(1), 338–341. <http://vspu.edu.ua/faculty/imad/files/z/V-2.1.pdf#page=338>
- Цугорка, О. П., & Бондар, І. С. (2019). Ікона як один із традиційних елементів українського інтер'єру. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, 399–403. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2019.191829>

References

- Demessie, M. K. (2017). Suchasni tendentsii ta perspektyvni napriamky u formuvanni dyzainu interieriv [Current Tendencies and Prospective Directions in the Formation of Interior Design]. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 2, 138–142 [in Ukrainian].
- Dudka, S.-R. O. (2019). *Ergodesign Principles of Organization of Interior Spaces of Restaurant Establishments* [Abstract of PhD Dissertation, Lviv Polytechnic National University] [in Ukrainian].
- Oliinyk, O. P., Hnatiuk, L. R. & Cherniavskiy, V. H. (2011). *Osnovy dyzainu interieru* [Basics of Interior Design]. National Aviation University [in Ukrainian].
- Sedak, O. I., & Zaporozhchenko, O. Yu. (2010). *Kolorystyka interieru* [Interior Colors]. National Aviation University [in Ukrainian].

- Sotska, H. I. (2002). Vykorystannia elementiv dyzainu pid chas vykladannia obrazotvorchoho mystetstva ta khudozhnoi pratsi v serednikh zakladakh osvity [The use of Design Elements in the Teaching of Fine Arts and Artistic Work in Secondary Schools]. *Modern Informational Technologies and Innovative Methods in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*, 2(1), 338–341. <http://vspu.edu.ua/faculty/imad/files/z/V-2.1.pdf#page=338> [in Ukrainian].
- Sylko, R. M. (2013). *Konspekt leksii z dystsypliny "Mystetstvoznavstvo"* [Synopsis of Lectures on the Subject "Art History"] (Pt. 1). Chernihiv State Pedagogical University Taras Shevchenko [in Ukrainian].
- Tsuhorka, O. P., & Bondar, I. S. (2019). Ikona yak odyn iz tradytsiinykh elementiv ukrainskoho interieru [Icon as One of the Traditional Elements of the Ukrainian Interior]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 3, 399–403. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2019.191829> [in Ukrainian].
- Zaporozhchenko, O. Yu., & Cherniuk, S. Yu. (2020). Providni tendentsii vykorystannia tvoriv obrazotvorchoho mystetstva v kolirnomu vyrishenni interieriv zakladiv kharchuvannia [Leading Trends in the use of Works of Fine Art in the Color Scheme of the Interiors of Food Establishments]. *Arkhitekturnyi visnyk KNUBA*, 20-21, 298–307. <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2019-20.193597> [in Ukrainian].
- Zaporozhchenko, O. Yu., & Zuziak, A. B. (2019). Suchasni tendentsii vykorystannia tvoriv obrazotvorchoho mystetstva v kolirnomu vyrishenni interieriv zakladiv torhivli [Current Trends in the use of Works of Fine Art in the Color Scheme of the Interiors of Shops]. *Problemy rozvytku miskoho seredovyscha*, 1(22), 53–61 [in Ukrainian].